

Anna Kławsiuć-Zduńczyk

NOWY WYMIAR PORADNICTWA W UJĘCIU REZOLUCJI DOTYCZĄCEJ INTEGRACJI CAŁOŻYCIOWEGO PORADNICTWA ZE STRATEGIAMI UCZENIA SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE

Słowa kluczowe: poradnictwo całożyciowe (lifelong guidance), całożyciowe uczenie się/uczenie się przez całe życia (lifelong learning), edukacja dorosłych (adult education), Unia Europejska (European Union), obszary priorytetowe (priority areas).

Streszczenie: Artykuł przedstawia najnowsze trendy europejskie w myśleniu o poradnictwie, które zawarte zostały w rezolucji dotyczącej integracji całożyciowego poradnictwa ze strategiami uczenia się przez całe życie. Analizowany tu dokument zawiera wiele informacji na temat współczesnych funkcji poradnictwa oraz propozycji konkretnych rozwiązań, które przyczynić się mogą do zwiększenia znaczenia poradnictwa i wykorzystania jego potencjału. Kluczowym hasłem dokumentu jest poradnictwo całożyciowe, które może stanowić inspirację, ale i skłaniać do refleksji nad współczesną kondycją polskiego poradnictwa.

Mówiąc o paradygmatycznym przesunięciu w edukacji dorosłych (Mieczysław Malewski 2007), można również mówić o paradygmatycznym przesunięciu w poradnictwie. W obu przypadkach przeobrażenia związane są z koncepcją uczenia się przez całe życie (Lifelong Learning). Tak jak w edukacji dorosłych od lat dziewięćdziesiątych mówimy o tendencji przejścia z edukacji instytucjonalnej ku koncepcji całożyciowego uczenia się (Malewski 2007), tak od początku XXI wieku w międzynarodowej dyskusji nad poradnictwem zauważyć można przesunięcie z doradztwa/poradnictwa zawodowego do poradnictwa całożyciowego. Tak rozumiane poradnictwo szczegółowo opisane zostało w dokumentach Rady Unii Europejskiej, kolejno w rezolucji z 18 maja 2004 roku w sprawie wzmocnienia polityki, systemów i praktyk w zakresie poradnictwa przez całe życie w Europie (*Resolution of the Council...* 2004) oraz będącej jej konsekwencją rezolucji z 21 listopada 2008 roku dotyczącej integracji całożyciowego poradnictwa ze strategiami uczenia się przez całe życie (*Resolution of the Council...* 2008). Analizie ostatniego dokumentu poświęcony zostanie niniejszy artykuł.

Przywiązanie do doradztwa zawodowego w dyskusji nad poradnictwem w Polsce widoczne jest już na etapie tłumaczenia dokumentu. W polskich wersjach językowych dokumentu wyrażenie *lifelong guidance* tłumaczone jest jako całonocne poradnictwo zawodowe (*Rezolucja dotycząca pragmatycznego wdrożenia...* 2008), w innym tłumaczeniu *guidance* przekładane jest jako poradnictwo zawodowe (*Rezolucja Rady i przedstawicieli rządów...* 2008). W pewnym sensie tłumaczenia te są uzasadnione i zgodne z zapisem w rezolucji z 2004 roku, w której przeczytać możemy, że z powodu niejednoznaczności stosowania terminu na określenie poradnictwa w różnych krajach członkowskich powinien on być interpretowany i stosowany przez poszczególne kraje w zgodzie z obowiązującymi przepisami (*Resolution of the Council...* 2004), a w Polsce przepisy dotyczące poradnictwa związane są z doradztwem zawodowym. Niemniej, Rada w celu prawidłowego zrozumienia terminu przez poszczególnych reprezentantów, przytoczyła definicję poradnictwa, rozwiniętą w rezolucji z 2008 roku. W dokumencie tym poradnictwo rozumiane jest jako *ciągły proces umożliwiający obywatelom w każdym wieku i w każdym momencie ich życia określenie zdolności, kompetencji i zainteresowań potrzebnych do podejmowania decyzji edukacyjnych, szkoleniowych i zawodowych, zarządzania swoimi indywidualnymi ścieżkami życia w edukacji, pracy i w innych sytuacjach, w których te zdolności i kompetencje są zdobywane i/lub używane. Poradnictwo dotyczy całej gamy indywidualnych i wspólnych aktywności odnoszących się do udzielania informacji, doradztwa, oceny kompetencji, wsparcia i nauczania umiejętności niezbędnych do zarządzania własną karierą* (*Resolution of the Council...* 2008, s. 2).

Debata Rady z listopada 2008 roku dotyczyła znaczenia poradnictwa w dzisiejszej, zmieniającej się rzeczywistości. Członkowie Rady zwrócili uwagę na współczesne przeobrażenia, które bezpośrednio wskazują na potrzebę zwiększenia funkcji poradnictwa i poszerzenia jego zakresu.

Po pierwsze wzrost globalizacji w handlu oraz wydłużenie się okresu aktywnego zatrudnienia mają duży wpływ na jednostkę, która zmuszona jest do ciągłego kreowania indywidualnej ścieżki kariery, uwzględniającej niestabilny rynek zatrudnienia.

Kolejnym zjawiskiem jest wzmożona mobilność edukacyjna i zawodowa na terenie Unii Europejskiej, spowodowana rozszerzeniem państw członkowskich, które otworzyły swoje granice dla pracowników z zagranicy. Mobilność ta niesie za sobą potrzebę przygotowania Europejczyków do rozwoju edukacyjnego i zawodowego w szerszym kontekście geograficznym (por. Bańka 2005).

Kolejną funkcją poradnictwa powinno być przygotowanie jednostki do łagodnego przejścia z jednego etapu, zawodowego bądź edukacyjnego, na drugi. Nie oznacza to jedynie przygotowania do pokonywania coraz wyższych etapów, ale przygotowanie do radzenia sobie z degradacją do niższego poziomu, w postaci bezrobocia lub potrzeby ponownego uczenia się i przekwalifikowywania. Jednostkę należy przygotować do samodzielnego i bardziej bezpiecznego podejmowania decyzji dotyczących własnej kariery edukacyjno-zawodowej

w ciągu całego życia. Samodzielność ta ma przyczynić się do osiągnięcia większej równowagi pomiędzy życiem osobistym i zawodowym.

Poradnictwo powinno też być pomocne w zmniejszaniu bezrobocia poprzez dostarczanie informacji i środków do bardziej efektywnego odpowiadania na potrzeby rynku pracy.

W poradnictwie upatrywane są również nadzieje na niwelowanie barier związanych z wykluczeniem społecznym oraz na wyrównywanie szans edukacyjnych i zawodowych.

Rezolucja z 2008 roku jest konsekwencją przedsięwziętych działań w minionych latach. Zarówno w rezolucji z 2004, jak i z 2008 roku wyszczególnionych jest wiele dokumentów, które w ciągu ostatnich lat przyczyniły się do kształtowania polityki poradnictwa i miały wpływ na obecny jego kształt. W rezolucji z 2008 roku stwierdzono, że nie wszystkie postulaty wynikające z założeń wymienionych dokumentów udało się zrealizować. W związku z tym postanowiono zwielokrotnić wysiłki w celu polepszenia jakości usług doradczych, zapewnienia do nich lepszego dostępu i skoncentrowania się na potrzebach i aspiracjach jednostek oraz zacieśnienia współpracy pomiędzy istniejącymi systemami usług poradnictwa.

Do sukcesów ostatnich lat zaliczono utworzenie w 2007 roku Europejskiej Sieci Współpracy w Dziedzinie Całozyciowego Poradnictwa Zawodowego (European Lifelong Guidance Policy Network – ELGPN), w skład której wchodzi przedstawiciele państw członkowskich. Sieć ma umożliwiać wymianę międzynarodowych doświadczeń oraz współpracę na rzecz rozwoju poradnictwa całozyciowego.

W dokumencie zawarty został apel o potrzebę zdefiniowania priorytetów poradnictwa i aktywne ich wdrażanie w narodowe strategie kształcenia przez całe życie. Jednocześnie członkowie Rady zachęcają do podniesienia znaczenia roli poradnictwa całozyciowego w ramach strategii kształcenia ustawicznego, zgodnie ze Strategią Lizbońską i strategicznymi ramami współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia.

Uczestnicy debaty zachęcają kraje członkowskie do korzystania z dostępnych możliwości w ramach programu „Uczenie się przez całe życie” (Lifelong Learning Programme) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Apeluje również o dokonanie weryfikacji strategii i praktyk poradniczych na poziomie narodowym oraz o wdrażanie „obszarów priorytetowych” (Priority Areas) zgodnie z narodowymi kontekstami, regulacjami prawnymi w poszczególnych krajach członkowskich.

Rada wyszczególniła cztery tzw. obszary priorytetowe.

Zachęcanie do nabywania i rozwijania umiejętności zarządzania własną karierą w perspektywie całego życia

Umiejętności te dają jednostce możliwość samodzielnego kształtowania swojej ścieżki edukacyjnej, która dostosowywana jest do kariery zawodowej. Oparte są one na kluczowych kompetencjach, takich jak: „uczenie się, jak się uczyć”,

kompetencjach społecznych i obywatelskich, międzykulturowych, inicjatywie i przedsiębiorczości.

Umiejętność zarządzania własną karierą polega na zdolności do uczenia się o środowisku gospodarczym, biznesie i zawodach, posiadaniu wiedzy na temat samego siebie, zdolności do określenia swoich kompetencji zdobytych drogą formalnego, nieformalnego i pozaformalnego uczenia się, a także zrozumieniu systemów edukacyjnych, szkoleniowych i kwalifikacyjnych.

W celu realizacji tego priorytetu należałoby wprowadzić treści programowe rozwijające umiejętności zarządzania własną karierą na wszystkich etapach kształcenia formalnego, łącznie z kształceniem dorosłych. Nauczyciele i trenerzy odpowiedzialni za przekazanie treści uczniom i studentom powinni zostać objęci specjalnym przeszkoleniem w tym zakresie. W proces poradnictwa zaangażowani powinni być także rodzice oraz partnerzy społeczni z obszaru poradnictwa.

Równocześnie powinien być zapewniony łatwy dostęp do informacji dotyczącej możliwości kształcenia się w określonym profilu zainteresowań. Informacje te skorelowane powinny być z wiedzą na temat sytuacji na lokalnym rynku pracy.

Ostatecznie stwierdzono, że wdrożenie poradnictwa w systemy kształcenia, powinno być celem szkół, placówek szkolnictwa zawodowego i edukacji wyższej, a dążenie do integracji życia zawodowego z działalnością na lokalnych, narodowych i europejskich rynkach pracy zasługuje na szczególną uwagę.

Ułatwienie wszystkim obywatelom dostępu do usług poradnictwa

Dostęp do usług doradczych powinien być zapewniony wszystkim, bez względu na wiek i wykształcenie. W szczególności należy zadbać o możliwość korzystania z doradztwa grupom najbardziej potrzebującym wsparcia doradczego.

Do realizacji drugiego priorytetu przyczyniłaby się aktywna promocja usług doradczych w społeczeństwie, za pośrednictwem wszelkich kanałów informacyjnych, w tym mediów. Oferowane powinny być usługi łatwo dostępne, które byłyby kompatybilne z aspiracjami i potrzebami ludzi oraz dostosowane do ich warunków życia i pracy. W trakcie procesu doradczego powinno uwzględniać się wiedzę radzącego się zdobytą drogą formalnego, nieformalnego i pozaformalnego uczenia się i wskazywać na możliwości jej wykorzystania, w celu zdobycia bądź utrzymania zatrudnienia. Zapis ten jest szczególnie ważny w odniesieniu do osób pozostających dłużej czas na rynku pracy. Istotna jest również promocja wolnego dostępu do zasobów informacji zawodowej, wsparcie w poszukiwaniu informacji oraz poradnictwo w wymiarze indywidualnym i instytucjonalnym.

Rozwój rozwiązań w zakresie zapewnienia jakości usług poradnictwa

Jakość usług doradczych przejawiać się powinna w udzielaniu obiektywnych informacji i porad zawodowych, które uwzględniałyby oczekiwania radzących

się i realia rynku pracy. Porada dostosowana powinna być do zróżnicowanych grup odbiorców. O jakości usług świadczą również wykorzystywane narzędzia służące do planowania kariery i rozwoju umiejętności. Rada zaleca korzystanie z narodowych osiągnięć w tym zakresie oraz zachęca do wykorzystywania narzędzi stworzonych przez organy europejskie, takie jak CEDEFOP, czyli Europejskie Centrum Rozwoju Szkolenia Zawodowego (European Centre for the Development of Vocational Training).

Należy również zadbać o przygotowanie edukacyjne doradców, wyznaczenie standardów ich pracy, w celu lepszego odpowiadania na potrzeby i oczekiwania osób korzystających z ich usług. Podniesieniu jakości usług sprzyjają również badania ewaluacyjne, które dostarczają informacji na temat stopnia zadowolenia klientów z usług doradczych oraz wiedzy na temat skali oddziaływania doradztwa na społeczeństwo. Zapewnienie jakości usług doradczych powinno brać pod uwagę zarówno dbałość o realizację celów i rezultaty beneficjenta, jak również zwracać uwagę na cały proces doradczy i stosowane w nim metody.

Wspieranie koordynacji działań różnych narodowych, regionalnych i lokalnych partnerów oraz wspieranie współpracy pomiędzy nimi

Poradnictwo powinno uwzględniać potrzeby różnych grup odbiorców i dbać o polepszenie komplementarności i koordynacji usług między nimi. W tym celu stworzona powinna być sieć współpracy pomiędzy narodowymi i lokalnymi rządami, firmami, odpowiednimi agencjami, partnerami społecznymi i lokalnymi społecznościami, współpracującymi w celu zapewnienia wszystkim zainteresowanym lepszego dostępu do usług doradczych.

Powodzenie ostatniego priorytetu upatrywane jest w rozwijaniu skutecznych, długoterminowych, narodowych i regionalnych mechanizmów koordynacji i współpracy pomiędzy kluczowymi partnerami świadczącymi usługi poradnictwa całonizycznego. Współpraca i koordynacja na tym polu możliwa byłaby poprzez rozwijanie i uwzględnianie znaczenia poradnictwa w narodowych strategiach dotyczących całonizycznego uczenia się i rynku pracy, uwzględniając przy tym koncepcje przyjęte przez państwa członkowskie.

W podsumowaniu Rada zachęca państwa członkowskie do budowania systemów poradnictwa całonizycznego i współpracy międzynarodowej, zwłaszcza poprzez ELGPN. Wsparciem w tym zakresie może być program „*Uczenie się przez całe życie*” (*Lifelong Learning Programme*) oraz współpraca z CEDEFOP.

Współpraca polegać powinna na wymianie informacji dotyczących realizowanych strategii, praktyk i wyników ich ewaluacji, monitorowania postępów wdrażania działań priorytetowych na poziomie narodowym i europejskim. Powinna również dążyć do zapewnienia większej spójności poradnictwa całonizycznego i dostosowywać je do różnych obszarów strategii europejskich, a w szczególności do strategii w zakresie zatrudnienia i zapobiegania wykluczeniu społecznemu.

Kolejnym postulatem Rady jest dbałość o zapewnienie obywatelom i partnerom świadczącym usługi doradcze rzetelnej informacji zawodowej i edukacyjnej, która dostosowana powinna być do systemów edukacyjnych i doradczych, w szczególności poprzez sieć Euroguidance, która zrzesza doradców z całej Europy.

Ostatnim postulatem Rady jest stworzenie, poprzez działania Europejskiej Fundacji Kształcenia (European Training Foundation), środowiska sprzyjającego rozwojowi poradnictwa całościowego w krajach trzecich, zgodnie z czterema obszarami priorytetowymi.

Wizja współczesnego poradnictwa silnie akcentuje znaczenie edukacji zarówno na poziomie formalnym, pozaformalnym, jak i nieformalnym. Uczenie się stanowi nierozwalny element w poradnictwie całościowym, którego jednym z głównych postulatów jest dążenie do samodzielnego podejmowania decyzji nie tylko zawodowych, ale i edukacyjnych, niezależnie od czasu, miejsca i sytuacji, w jakiej znajduje się jednostka. Wykształcenie odpowiednich umiejętności zarządzania własną karierą na przestrzeni całego życia zapewniłoby jednostce bezpieczeństwo i samodzielność w dokonywaniu wyborów edukacyjno-zawodowych w ciągu całego życia.

Upowszechnienie poradnictwa na wszystkich etapach życia i udostępnienie wysokiej jakości usług doradczych dla każdego obywatela, wymaga między innymi wdrożenia poradnictwa w systemy kształcenia i zwiększenia znaczenia uczenia się na poziomie formalnym, pozaformalnym i nieformalnym.

W ramach weryfikacji strategii i praktyk poradniczych na poziomie narodowym, warto zastanowić się, w którą stronę zmierza poradnictwo w Polsce oraz co należałoby przedsięwziąć, aby w warunkach polskich możliwe było wdrożenie poszczególnych priorytetów wpisujących się w nowe trendy poradnictwa europejskiego, podnosząc tym samym samoświadomość obywateli, tworząc łatwiejszy dostęp do wysokojakościowego poradnictwa oraz aktywnie uczestnicząc w międzynarodowym dialogu na temat poradnictwa całościowego.

Bibliografia

1. Bańka A. (2005), *Otwartość na nowe doświadczenia życiowe. Podstawy teoretyczne oraz struktura czynnikowa Skali Otwartości na Karierę Międzynarodową*, „Print-B”, Poznań.
2. Malewski M. (2007), *W poszukiwaniu teorii uczenia się ludzi dorosłych*, [w:] Aleksander T., Barwińska D. (red.), *Stan i perspektywy rozwoju refleksji nad edukacją dorosłych*, Uniwersytet Jagielloński, Instytut Technologii Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, Kraków – Radom.
3. Resolution of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 21 November 2008 on better integrating lifelong guidance into lifelong learning strategies (2008/C 319/02); dostępny na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:319:0004:0007:EN:PDF> (otwarty 26.02.2010); dostępny na: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/educ/104236.pdf (otwarty 26.02.2010).

4. Resolution of the Council and of the representatives of the Member States meeting within the Council on Strengthening Policies, Systems and Practices in the field of Guidance throughout life in Europe, Council of the European Union, Brussels, 18 May 2004 (9286/04); dostępny na: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/04/st09/st09286.en04.pdf> (otwarty 26.02.2010).
5. Rezolucja dotycząca pragmatycznego wdrożenia całościowego poradnictwa zawodowego w systemy kształcenia ustawicznego w Europie; dostępny na: http://www.sdsiz.pl/downloads/pdf/Rezolucja_UE_2008_pl.pdf (otwarty 26.02.2010).
6. Rezolucja Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie z dnia 21 listopada 2008 r. w sprawie lepszego uwzględniania poradnictwa przez całe życie w strategiach uczenia się przez całe życie (2008/C 319/02); dostępny na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:319:0004:0007:PL:PDF> (otwarty 26.02.2010).
7. Rezolucja Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie z dnia 21 listopada 2008 r. w sprawie lepszego uwzględniania poradnictwa przez całe życie w strategiach uczenia się przez całe życie (2008/C 319/02); dostępny na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:319:0004:0007:PL:PDF> (otwarty 26.02.2010).
8. <http://ktl.jyu.fi/ktl/elgpn> (otwarty 26.02.2010).
9. <http://www.cedefop.europa.eu/EN/> (otwarty 26.02.2010).

A new dimension of counselling as per the resolution on the integration of lifelong counselling and lifelong learning strategies

Key words: lifelong guidance, lifelong learning, adult education, European Union, priority areas.

Summary: The article presents the newest European trends in counselling included in the Resolution on the integration of lifelong counselling and lifelong learning strategies. The analysed document contains much information regarding contemporary functions of counselling and propositions of concrete solutions, which could increase the importance of counselling and unlock its potential. The key word for this document is lifelong counselling, which could be an inspiration, but also provoke thought on the current condition of Polish counselling.

Dane do korespondencji:

Mgr Anna Kławiścić-Zduńczyk

Wydział Nauk Pedagogicznych

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

ul. Asnyka 2a

87-100 Toruń

e-mail: anaklawisiuc@wp.pl